

A SVÉD NYELVSTRATÉGIA

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: BÓDI ZOLTÁN

Alapadatok

Az érintett nyelvek: svéd, svéd jelnyelv, finn, jiddis, meänkieli (Tornio-völgyi finn), romani, számi

Az érintett országok: Svédország

A nyelv státusa az érintett országban: a nemzeti nyelv a svéd, ez az Európai Unió egyik hivatalos nyelve is Svédország 1995-ös uniós csatlakozása óta. Kisebbségi nyelvek: finn, jiddis, meänkieli (Tornio-völgyi finn), romani, számi

A beszélőközösség mérete: 10 452 326 fő¹

A stratégiai dokumentum típusa: nyelvtörvény (Language Act [2009:600], elfogadva: 2009. május 28-án)²

A stratégia természete: a svéd és a svéd jelnyelv védelme, fejlesztése, valamint a kisebbségi nyelvek használatának biztosítása, részben revitalizálása (meänkieli [Tornio-völgyi finn]), az egyén nyelvi jogainak biztosítása, a közigazgatás közérthetőségének és nyelvi felelősségének megnevezése

A stratégia kiterjedése: folyamatos

A stratégia időtartama: folyamatos, szakaszolás nélkül

Intézkedési területek:

- rendelkezések a svéd nyelv, a kisebbségi nyelvek, a svéd jelnyelv használati színtereiről

1 Tények és adatok az Európai Unióról. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_hu (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

2 Language Act (2009:600) <https://www.government.se/contentassets/16ba706f40854a87b-910941caf3891d1/language-act-in-english.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 3.).

- rendelkezések a közigazgatási szektor felelősségéről az egyén nyelvi jogainak biztosítására
- rendelkezések a svéd nyelv nemzetközi szintén való megjelenésének biztosításáról
- az egyének alapvető nyelvi jogai
- Svédország nyelvi sokszínűségének megőrzése
- a svéd közigazgatás közérthetőségének biztosítása

Felelős intézet, kidolgozó: Kidolgozó a svéd Kormány, felelős a Kulturális Minisztérium

Nyelvstratégiai mátrix: Svédországban a nyelvtörvény a svéd nyelvre mint hivatalos nyelvre és elsődleges nyelvre, valamint a kisebbségi nyelvekre és a svéd jelnyelvre koncentrált. A svéd nyelv leírása, kodifikációja magas színvonalú. A svéd állam (a közigazgatás) általánosan felelős a Svédországban élő svéd és nem svéd anyanyelvű személyek nyelvi jogainak (tanulás, fejlesztés, megőrzés, használat) biztosításáért. A kisebbségi nyelvek státusát ugyan biztosítja a svéd nyelvtörvény és a svéd közigazgatás, de a beszélők száma minden kisebbségi nyelvközösségben csökken. A svéd nyelv stabil, nincs veszélyben, bizonyítják ezt a következő statisztikai adatok is. A 10 452 326 fős svéd népesség növekszik, a reprodukciós arány 1,93, vagyis egy svédországi nőre átlagosan 1,93 élveszületés jut.³ A népesség 18,1 százaléka 15–29 év közötti fiatal, ami csaknem 2 százalékkal haladja meg az európai uniós átlagot. Az európai uniós nyilvántartás szerint 2021-ben az elsődleges menedékkérők száma 10 145 fő volt.⁴

A globalizáció miatt viszont az angol térnyerése megfigyelhető a svéd nyelvhasználati színtereken is, hasonlóan a térség többi nyelvéhez

3 Sweden. Population. *Population.city*, 2015. <https://population.city/sweden/> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

4 Country facts. *Eurostat*. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/countryfacts/> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

I. A nyelv története, jelenkori állapota

Az óészaki nyelv a Krisztus utáni 9. században kezdett szétválni a keleti és a nyugati ágra. Az óészaki nyelv keleti ága a Krisztus utáni 12. században vált ketté, és kialakult a dán és a svéd nyelv. A keleti óészaki nyelv mai svédországi területén használatos változatát rúnasvédnek is nevezik az írásmód miatt.

A 13. században kialakuló ósvéd nyelvben egyházi hatásra latin és görög szavak terjedtek el, majd a 13. századtól a kereskedelem hatására német szavak és grammatikai elemek, valamint a tengerészeti kapcsolatok hatására holland kifejezések is beáramlottak az ósvéd nyelvbe. A svéd grammatikai rendszer az irodalom megjelenésével, terjedésével egyszerűsödött.

A reformáció és a könyvnyomtatás hatására a svéd írásbeli nyelv standardizálása elindult, ennek legfőbb terjesztője a svéd bibliafordítás: az 1541-ben megjelent Gustav Vasa Biblia. A helyesírási standardizálásáról szóló viták a 17. században indultak meg, és hosszú folyamat eredményeképpen a 19. század végére zárultak le.

A kortárs svéd nyelv (nusvenska) korszakát a 19. század végétől számítják, ami az iparosodás, a városiasodás, az irodalom megerősödésével és elterjedésével kapcsolódik össze. A svéd standard nyelv a 20. század elejére rögzült és terjedt el a svéd beszélőközösségben. Figyelemre méltó és közismert jelenség a svéd nyelv általános tegező formája, ez a nyelvi változás az 1960-as években indult el nyelven kívüli, társadalmi, gazdasági, politikai okok miatt.

A svéd általános iskolások csaknem mindegyike angolt tanul idegen nyelvként.⁵ A második világháborúig a német, utána pedig már az angol vált a legfontosabb idegen nyelvvé Svédországban. Svédül csaknem a teljes lakosság beszél, a legnépszerűbb idegen nyelv az angol (a lakosság kb. 54 százaléka beszéli), és a népesség csaknem 20 százaléka tud németül.⁶

5 Pupils by education level and modern foreign language studied – absolute numbers and % of pupils by language studied. *Eurostat* https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_LANG01__custom_6408834/default/table?lang=en (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

6 *Languages in Sweden*. <https://languageknowledge.eu/countries/sweden> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

A svéd nyelv Finnországban is hivatalos nyelv, tekintettel a finnországi svéd népességre. Az Åland-szigetek Finnország autonóm régiója, a finn állam írásban és szóban is svédül tartja a kapcsolatot ezzel a régióval, a régió nyelvi státusa egynyelvű svéd. Emellett Finnország 309 önkormányzatából 16 egynyelvű svéd, 33 pedig két nyelvű (ebből 15 svéd többségű).⁷

A svédországi lakosság hozzávetőlegesen 5 százaléka finn, és a finnt körülbelül 470 ezren beszélik. A meänkieli (amely szó jelentése „a mi nyelvünk”) vagy Tornio-völgyi finn egy finnségi nyelv, beszélőinek száma 40 és 70 ezer fő közé tehető, a beszélők két nyelvűek, és másodnyelvük, a svéd a domináns,⁸ a nyelv erősen veszélyeztetett. A számi nyelvet az észak-skandináviai számik (lappok) beszélik, (Oroszországban is él csekély számi nyelvű közösség), a svédországi népesség száma körülbelül 20 és 40 ezer fő közé tehető,⁹ ebből 10–15 ezren beszélik valamelyik számi nyelvet, a beszélők száma csökken, a számi nyelvek összességükben veszélyeztetettek. A svédországi romák nomád életmódja miatt a romani nyelv és beszélőközösség az ország különböző területein tűnik fel, a beszélők számáról nincs adat, de Svédország fontos nyelvpolitikai célja a romani nyelv megőrzése. Ehhez azonban nagy szükség lenne a nyelv standardizálására.¹⁰ A 20 ezres svédországi zsidóságból hozzávetőlegesen 2–6 ezren beszélik a jiddist, amelynek a megőrzése szintén fontos nyelvpolitikai cél, hisz a beszélőközösség viszonylag kicsi, a jiddis Norvégiához hasonlóan Svédországban is veszélyeztetett.¹¹ A svédországi kisebbségi nyelvek veszélyeztetettségének a demográfiai, globalizációs, kulturális kényszerpálya mellett történeti okai is vannak, a 19. századi svédesítési politika is hozzájárult a folyamathoz.¹² Ugyanakkor jelentős változás áll be a svéd kisebbségi politikában 2000-től, amikor elfogadták a Regionális vagy kisebbségi

7 Kaksikieliset kunnat ja kaksikielisyys. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietoa-kunnista-ja-kuntayhtymista/kaksikieliset-kunnat> (letöltés időpontja: 2024. 08. 30.).

8 Lőrincz 2017, 70.

9 A bizonytalanság oka, hogy nem tudni, hogy a számi gyökerekkel rendelkezők közül hányan vallják magukat száminak. (Sámediggi 2024. 02. 08. <https://www.sametinget.se/samer>, letöltés időpontja: 2024. 08. 30.).

10 Ekberg 2011.

11 What Languages Are Spoken In Sweden? World Atlas. <https://www.worldatlas.com/articles/what-languages-are-spoken-in-sweden.html> (letöltés időpontja: 2023. 11 03.).

12 Lőrincz 2017, 73.

nyelvek európai chartáját,¹³ majd megalkották 2009-ben a nyelvtörvényt és a kisebbségekről szóló törvényt.¹⁴ Innentől kezdve megerősödtek a kisebbségi identitást és nyelvhasználatot erősítő intézkedések, amelyekkel igyekeznek ellensúlyozni az évszázadok során kialakult asszimilációs folyamatot.¹⁵

II. Jogi, közigazgatási alapok, előzmények

A svéd nyelvről, a kisebbségi nyelvekről, valamint a svéd jelnyelvről a svéd Nyelvtörvény¹⁶ rendelkezik. Eszerint Svédország hivatalos nyelve a svéd, amely a társadalom közös nyelve, és minden nyelvi szintén általánosan használatos. A Nyelvtörvény kiemelt szerepet ír elő a közigazgatás számára a svéd nyelv, valamint a kisebbségi nyelvek megőrzése és fejlesztése érdekében.

Itt kell megemlíteni, hogy a finn Alkotmány, a finn Nyelvtörvény és egyéb finn jogszabályok is rendelkeznek arról, hogy Finnországban a svéd is hivatalos nyelv, tekintettel a finnországi svéd lakosságra.¹⁷ A svédországi nyelvpolitika rendelkezéseinek felelőse általánosságban a teljes svéd közigazgatás, a végrehajtásért konkrétan pedig a Kulturális Minisztérium felel.

2010. január 1-jétől hatályos A nemzeti kisebbségekről és a kisebbségi nyelvekről szóló törvény,¹⁸ amely tovább erősíti a kisebbségi nyelvek (finn, jiddis,

13 European Charter for Regional or Minority Languages. <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

14 Language Act (2009:600) <https://www.government.se/contentassets/16ba706f40854a87b910941caf3891d1/language-act-in-english.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.), és Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. (2009:724 Törvény a nemzeti kisebbségekről és a kisebbségi nyelvekről) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/ (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

15 Landqvist–Spetz 2020.

16 Language Act (2009:600) <https://www.government.se/contentassets/16ba706f40854a87b910941caf3891d1/language-act-in-english.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

17 Lásd bővebben *A finn nyelvstratégia* című fejezetben.

18 Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. (Törvény (2009:724) a nemzeti kisebbségekről és a kisebbségi nyelvekről) <https://www.riksdagen.se/sv/dokument->

meänkieli [Tornio-völgyi finn], romani, számi) és a svéd jelnyelv használati jogait.

Az északi országok sajátossága a politikai és különösen nyelvpolitikai területen is aktív északi együttműködés. A résztvevők: Dánia, Izland, Finnország, Norvégia, Svédország és a három autonóm terület, Grönland, a Feröer-szigetek és Åland. Együttműködésük legfőbb hivatalos szervei az Északi Tanács (1952-ben alapították) és az Északi Minisztertanács (1971-ben alapították), valamint az Északi Nyelvi Tanács (2004-ben alapították). Lényeges nyelvpolitikai eredmény, hogy Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország területén mindenki használhatja a saját anyanyelvét. Az északi együttműködés keretében megvalósuló nyelvpolitika lényeges törekvései: a skandináv nyelvek kölcsönös oktatása az iskolákban, a filmes és médiatartalmak elérhetővé tétele minden skandináv nyelven, a skandináv nyelvek, valamint a kisebbségi nyelvek párhuzamos használata a térségben, a skandináv országok többnyelvűségének fenntartása.¹⁹

III. A stratégia célja

[IV. Szerkezeti felépítés]

A svéd Nyelvtörvény stratégiai célja a nemzeti nyelv megőrzése, fejlesztése, a nemzetiségi, kisebbségi nyelvek státusának megőrzése, fejlesztése, az egyén nyelvi jogainak biztosítása, a közigazgatás közérthetőségének elősegítése.

A svéd Nyelvtörvény²⁰ 15 szakaszból áll.

- A törvény tartalma és célja (1–3. szakasz): a svéd, a svéd jelnyelv, a kisebbségi nyelvek használata, a közigazgatás szerepe, az egyén nyelvi jogainak biztosítása, a svéd nyelv, valamint Svédország nyelvi sokszínűségének biztosítása.

och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/ (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

19 Lőrincz 2017, 78.

20 Language Act, 2009:600. <https://www.government.se/contentassets/16ba706f40854a87b-910941caf3891d1/language-act-in-english.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

- A svéd nyelv (4–6. szakasz): a svéd nyelv hivatalos státusa, a társadalom és a közigazgatás közös nyelve, a közigazgatási szektor szerepe a svéd nyelv fejlesztésében.
- A nemzeti kisebbségek nyelve (7–8.): felsorolja a nemzeti kisebbségek nyelveit (finn, jiddis, meänkieli [Tornio-völgyi finn], romani, számi), valamint megnevezi a közigazgatás felelősségét a nemzeti kisebbségek nyelvének védelmére és fejlesztésére.
- A svéd jelnyelv (9. szakasz): megnevezi a közigazgatás felelősségét a svéd jelnyelv védelmére és fejlesztésére.
- A közigazgatás nyelvhasználata (10–12. szakasz): a közigazgatás nyelve a svéd, utalás arra, hogy más jogszabályok rendelkeznek arról, hogy miként lehet a közigazgatásban kisebbségi nyelveket, más skandináv nyelveket használni, továbbá rendelkezik arról, hogy a svéd közigazgatási nyelv közérthető legyen.
- A svéd nyelv a nemzetközi kontextusban (13. szakasz): kijelenti, hogy Svédország hivatalos nyelve nemzetközi kontextusban a svéd, és ez egyben az Európai Unió egyik hivatalos nyelve is.
- Az egyén nyelvhasználati jogai (14–15. szakasz): a svéd, a svéd jelnyelv, a nemzeti kisebbségek, valamint ezektől eltérő anyanyelvű svédországi lakosok nyelvhasználati jogai; továbbá a svéd közigazgatást nevezi meg a rendelkezések felelősenek.

V. Intézkedési területek

A svéd nyelvtörvény rendelkezései folyamatosak, időbeli hatályt, időtávot nem határoznak meg.

1. A Svédországban használatos nyelvek státusa

Az elsődleges nyelv a svéd. Nemzetközi szintén az ország hivatalos nyelve a svéd, az Európai Unió egyik hivatalos nyelve is a svéd. A nemzeti kisebbségek nyelveinek a használatára, tanulására, fejlesztésére és megőrzésére is jogot biztosít a nyelvtörvény: felelősként a közigazgatást teszi meg.

Intézkedések:

- Svédország 2000-ben ratifikálta a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartáját, és ennek hatására, ezután ismerték el kisebbségi nyelvként a finnt, a jiddist, a meänkielit (Tornio-völgyi finnt), a romanit és a számit.
- A meänkieli (Tornio-völgyi finn) revitalizálására tudatos korpusztervezési munka indult meg, a Tromsøi és a Stockholmi Egyetem együttműködésében zajlik a meänkieli–svéd szótár megalkotása.²¹
- 2009-ben megalapították a Meänmaai Nyelvi Tanácsot (Meänmaan Kieliraatit) a meänkieli nyelvtervezés és a nyelvgondozás feladatok elvégzésére.²²

2. A közigazgatás nyelve

A közigazgatás általános ügyviteli nyelvének a svédet jelöli meg a svéd nyelvtörvény, ugyanakkor az ügyfeleknek biztosítja a jogát arra, hogy a kisebbségi nyelvüket, valamint más északi nyelvet is használhatnak a svéd közigazgatási eljárásban: ilyenkor a hivatalos szervek kötelesek gondoskodni a fordításról és a tolmácsolásról.

Külön szakasz szól arról, hogy a svéd közigazgatás nyelvének kiműveltnek, egyszerűnek és érthetőnek kell lennie, továbbá nyilvánosan közzé kell tenni és fejleszteni kell a svéd közigazgatási szervek által használatos terminológiát.

Intézkedések:

- Joguk van a nemzeti kisebbségekhez tartozóknak anyanyelvükön fordulni a hatóságokhoz, ha a hatóságban van a szóban forgó nyelvet ismerő hivatalnok. A finnt, a meänkielit és a számit, továbbá a skandináv nyelveket lehet használni az állami és önkormányzati szervekkel való kommunikációban azokban a megyékben és területeken, ahol az ilyen anyanyelvű beszélők jelentős számban élnek.

21 Lőrincz 2017: 83.

22 Lőrincz 2017: 84.

- A közérthető svéd közigazgatási nyelv biztosítására nyelvi tanácsadók egyetemi képzése is zajlik, amelyben olyan szakembereket képeznek, akik értenek a nyelvhez, nyelvészethez, valamint megfelelő jogi képzettségük is van, így a közhivataloknál aktívan tudnak közreműködni a közérthető, világos hivatalos szövegek megalkotásában.²³
- A kisebbségi nyelvek beszélőinek képviselők útján joguk van részt venni a róluk, az anyanyelvükről szóló döntésekben.²⁴

3. Az egyén nyelvi jogai

A svéd nyelvtörvény minden svédországi lakosnak biztosítja azt a jogot, hogy tanulja, fejlessze és használja a svéd nyelvet. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek is ugyanezeket a jogokat biztosítja az anyanyelvükkel kapcsolatban. A svéd jelnyelv tanulásának, fejlesztésének és használatának a jogát is biztosítja a svéd nyelvtörvény a siketeknek, nagyothallóknak, továbbá azoknak, akik bármilyen más okból szükségesnek tartják használni ezt a nyelvet.

A nyelvtörvény arról is rendelkezik, hogy azok a személyek is fejleszthetik és használhatják az anyanyelvüket Svédországban, akiknek az anyanyelve nem tartozik a fentebb felsorolt nyelvek egyikébe sem.

Intézkedések:

- Azoknak a diákoknak a részére, akiknek az anyanyelve valamely nemzeti kisebbségi nyelv (finn, meänkieli, számi), a hatóságok kétnyelvű képzést biztosítanak vagy magyarázatot fűznek a tananyaghoz a kisebbségi nyelven, ha erre megvan a megfelelő nyelvi képzettségű személyzet. Ez a jog már akkor is fennáll, ha az iskolában akár csak egy diák kéri ezt, ám a diáknak stabil kisebbségi anyanyelvi ismerettel kell rendelkeznie. A gyakorlatban a kétnyelvű képzés marginális, alig van jelen, és a kisebbségi anyanyelvi magyarázat biztosítása is nehézkes, mert vagy a megfelelően

23 Strandvik 2016: 62. és Spetz 2022.

24 Ekberg 2011. és Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. (2009:724 Törvény a nemzeti kisebbségekről és a kisebbségi nyelvekről) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/ (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

képzett, célnyelvi ismerettel rendelkező pedagógus hiányzik, vagy az iskolába belépő diák nem rendelkezik elég stabil kisebbségi anyanyelvi ismeretekkel.²⁵

- Joguk van a kisebbségi beszélőknek anyanyelvükön kommunikálni az idősellátó intézményekkel.²⁶
- A finn, a meänkieli és a számi anyanyelvű állampolgárok azokon a területeken és megyékben, amelyekben jelentős számban élnek, használhatják anyanyelvüket a hivatalos ügyek intézésére. (A romani és a jiddis beszélő-közösség elszórva, viszonylag kis számban él az ország különböző területein, ezért számukra ezt a jogot nem tudja biztosítani a központi közigazgatás.) A gyakorlatban viszont elenyésző számban fordulnak a kisebbségi beszélők a hatóságokhoz anyanyelvükön, és ennek az okai összetettek: egyrészt a kisebbségi beszélők jellemzően nem ismerik anyanyelvükön a hivatalos ügyintézéshez szükséges kifejezéseket, valamint gyakran nem ismerik a nyelvi jogait, továbbá a hivatalokban is hiányoznak a megfelelő kisebbségi nyelvismerettel rendelkező hivatalnokok.
- Minden nemzeti kisebbségi beszélőnek joga van anyanyelvén írásban fordulni a következő állami intézményekhez: a parlamenti ombudsmanhoz, az etnikai diszkrimináció elleni ombudsmanhoz, az igazságszolgáltatás vezetőjéhez, a Társadalombiztosítási Hivatalhoz, a Nemzeti Adóhatósághoz.

VI. Ütemterv

Svédországban a 2009:600. számú Nyelvtörvényt 2009. május 28-án fogadták el, azóta hatályos. A Nyelvtörvény az intézkedéseire ütemtervet, szakaszokat nem határoz meg.

25 Ekberg 2011.

26 Ekberg 2011.

VII. Feladat- és hatáskörök

[VIII. Felügyelet, fenntartás és megújítás]

A svéd Nyelvtörvény kidolgozója a Kulturális Minisztérium.²⁷ A nyelvi jogok biztosításának, a svéd nyelv, a svéd jelnyelv, a nemzeti kisebbségi nyelvek megőrzésének, fejlesztésének, oktatásának általános felelőse a teljes közigazgatás. A svéd közigazgatási nyelv közérthetőségének, a terminológia közzétételének és fejlesztésének felelőseként szintén a teljes közigazgatást jelöli meg a svéd Nyelvtörvény.

A svéd Nyelvtörvény megalkotója a Kormány, azon belül a Kulturális Minisztérium, így a törvény végrehajtásáért, megújításáért ez a minisztérium a felelős. A rendelkezések felügyeletét, fenntartását a teljes közigazgatás felelősségébe utalja a svéd Nyelvtörvény, és konkrétan a Svéd Nyelvi Tanács látja el a törvényi rendelkezések felügyeletét.²⁸

IX. Összehasonlítás, kitekintés

A svéd nyelvstratégia valójában inkább nyelvpolitika, amely a svéd Nyelvtörvényen alapul. A törvényt 2009. május 28-án fogadta el a svéd parlament. Megfontolandó a magyar nyelvstratégiai fejlesztés számára, hogy a hatékony nyelvstratégia alapja lehet egy nyelvtörvény. A törvény nemzetközi környezetben és hazai viszonylatban is az ország hivatalos nyelvének a svédet nevezi meg, ám ehhez rögtön hozzá kell tenni, hogy a svéd mellett a nemzeti kisebbségeknek is biztosítja az anyanyelvük tanulásának, használatának, fejlesztésének jogát a hivatali életben, és a svéd állam feladatának fogadja el a nemzeti kisebbségek nyelvének megőrzését. Ezek a törekvések mintaértékűek lehetnek a magyarországi kisebbségi nyelvekhez való viszonyban.

27 Kulturdepartementet. <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

28 Ekberg 2011

Skandináv sajátosság, hogy az északi együttműködésnek köszönhetően a skandináv nyelveket kölcsönösen lehet használni egymás országaiban – ennek nyilvánvalóan a fogadóország beszélőinek, hivatalnokainak a nyelvtudása szab csak gátat. Ez a törekvés Magyarország joghatóságán túlmutat, viszont a Kárpát-medencei országok kiváló mintaként használhatnák közös nyelvpolitika, nemzetpolitika kialakítására az északi országok együttműködését.

Rendkívül hangsúlyos a svéd nyelvpolitikában a kisebbségi nyelvek védelmére, szükség esetén a revitalizálására (pl a meänkieli [Tornio-völgyi finn]) való törekvés. Ehhez igyekeznek az oktatásban, a médiában, a korpusztervezésben (szótári munkák) megfelelő lépéseket tenni. A valóságban viszont ennek számos akadálya van: kevés a kisebbségi nyelveken szakmai kommunikációra képes pedagógus, hivatalnok, egyre kisebb az igény a kisebbségi nyelvek párhuzamos oktatására, a kisebbségi nyelvű hivatali ügyintézésre, a kisebbségi nyelvi jogok kihasználására, mert előrehaladt az asszimiláció, gyakran hiányosak a jogi ismeretek, nem ismerik a beszélők kisebbségi nyelveken a megfelelő szak kifejezéseket. Ez a helyzet főként a Magyarország határain kívül élő őshonos magyar kisebbség nyelvi helyzetére rímel. Fontos Kárpát-medencei diplomáciai cél lehet a svéd nyelvpolitika vonatkozó intézkedéseinek adaptálása, ám ez kényes ügy, mert más országok nyelvpolitikája nyilvánvalóan túlmutat Magyarország joghatóságán, tehát hangsúlyozottan kölcsönös szerződésekre, diplomáciai együttműködésre van szükség.

A svéd társadalmi diskurzusban időnként felmerül az a kérdés is, hogy miért éppen a viszonylag kis lélekszámú vagy már szinte teljesen asszimilálódott, anyanyelvüket elvesztő nyelveket ismeri el a törvény kisebbségi nyelvnek, és miért nem például az arab nyelvet, amely Svédország egyik legnagyobb kisebbségi nyelve, ami nyilvánvalóan az utóbbi évtizedben folyamatosan jelen lévő migráció hatására alakult ki. A hivatalos indoklás szerint viszont azok minősülnek nemzeti kisebbségi nyelveknek, amelyeknek a beszélőközössége legalább három generáció óta él Svédországban, ennek a követelménynek az arab nyelv nem felel meg.²⁹ Ezzel együtt a svéd nyelvtörvény utal rá, hogy a nem svéd és

29 Ekberg 2011.

nem elismert svédországi nemzeti kisebbségi anyanyelvű beszélőknek is joguk van használni és fejleszteni az anyanyelvüket. Ezeknek a jogoknak a megvalósításáért a teljes svéd közigazgatás felel. Mivel a migráció egyre inkább általános európai jelenséggé válik, ezért nyelvpolitikai színtéren mindenképpen foglalkozni kell ezzel a kérdéssel: a svéd gyakorlat egy lehetséges példa.

Minden Magyarországgal határos országban van őshonos magyar beszélőközség. Ez a helyzet szinte megegyezik a svédországi finnekével és a finnországi svédekével. Minkét ország kölcsönösen biztosítja egymás kisebbségeinek a nyelvi, kulturális, közigazgatási, önrendelkezési jogait. A svéd nyelv Finnországban is hivatalos nyelv a jelentős számú őshonos svéd kisebbség miatt. Finnországban a nemzeti nyelvstratégiából kiderül, hogy Finnország teljes társadalmi kétnyelvűsége törekvő ország, ahol a svéd nyelv erős kisebbségben van. Emellett viszont az ország történelmi, társadalmi és kulturális hagyományai miatt a svéd a beszélők számarányánál sokkal jelentősebb nyelv, és erre konkrét nyelvstratégiai lépések is érvényesek Finnországban. Svédországban viszont a finn elismert nemzeti kisebbségi nyelv, amelynek közel hasonló jogokat biztosít a svéd Nyelvtörvény, mint a svédnek. Magyarország számára ez a gyakorlat kívánatos cél lehet.

A svéd Nyelvtörvényből csupán a soknyelvűség, az egyén nyelvi jogainak biztosítási szándéka, a kisebbségi nyelvek védelme, esetleg revitalizálása, a svéd nyelv státusának biztosítása vezethető le általános nyelvpolitikai elvként. Az ezekből következő konkrét nyelvstratégia, intézkedési sor és finanszírozás nem jelenik meg benne. Ezekről az intézkedésekről tanulmányokból, elemzésekből kaphatunk képet. A magyar gyakorlatban érdemes levonni a következtetést, hogy a nyelvpolitikai elvek megfogalmazásán túl a konkrét nyelvstratégiai lépéseket, intézkedési javaslatokat is meg kell fogalmazni.

A svéd Nyelvtörvény olyan általános keretet ad, amely kiindulópontja lehet bármely más állam nyelvtörvényi szabályozásának, így a magyar nyelvpolitikában is használható lenne kiindulópontként, forrásként.

A svéd Nyelvtörvényben utalás van arra, hogy a közigazgatási szerveknek érthetően kell kommunikálniuk a svéd állampolgárokkal. A közérthetőségi program az 1960-as évek vége óta zajlik, kormányzati útmutatókat alkottak, 1976-ban felállítottak egy Felülvizsgálati Bizottságot, amely a jogszabályokat vizsgálja meg közérthetőségi szempontból, 1978-ban nyelvi tanácsadói

egyetemi képzést indítottak el³⁰ (Språkkonsultprogrammet), ahol olyan szakembereket képeznek, akik a nyelvhez, a közérthetőséghez és a joghoz is értenek, így tanácsot tudnak adni a hivatalos szervezeteknek arra, hogy miként kell közérthető és jogilag is helytálló szöveget alkotni, írni.³¹ Ennek a mintájára mindenképpen célszerű lenne kidolgoztatni, akkreditáltatni és elindítani a magyar egyetemi képzésben is egy ilyen nyelvi tanácsadói képzést. A svéd példa általánosságban is mintául szolgálhat abban a tekintetben, hogy az állam és a hatóságok állampolgárokkal való kommunikációját a tényleges közérthetőség jellemzi.

Felhasznált irodalom

Country facts. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/countryfacts/> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Ekberg 2011. Ekberg, Lena: The national minority languages in Sweden – their status in legislation and in practice. Dublin, 2009. In G. Stickel (Ed.), *National, Regional and Minority Languages in Europa* (pp. 87–93). Frankfurt am Main: Peter Lang, Frankfurt am Main, 2011. 87–93.

European Charter for Regional or Minority Languages. <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Kaksikieliset kunnat ja kaksikielisyys. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietoa-kunnista-ja-kuntayhtymista/kaksikieliset-kunnat> (letöltés időpontja: 2024. 08. 30.).

Landqvist–Spetz 2020. Landqvist, Mats – Spetz, Jennie: *Ten years with the Swedish Language Act, Current Issues in Language Planning*. DOI: 10.1080/14664208.2020.1785752

Languages in Sweden. <https://languageknowledge.eu/countries/sweden> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

30 Språkkonsultprogrammet. Göteborgs Universitet. <https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/sprakkonsultprogrammet-h1spk> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

31 Strandvik 2016: 61–62.

- Lőrincz 2017. Lőrincz Katalin: Nyelvi revitalizáció Skandináviában: a meänkieli. *Argumentum* 13. (2017), 69–91. <https://argumentum.unideb.hu/2017-anyagok/lorinczk.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).
- Population. Sweden.* Population.city, 2015. <https://population.city/sweden/> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).
- Pupils by education level and modern foreign language studied - absolute numbers and % of pupils by language studied.* Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_LANG01__custom_6408834/default/table?lang=en (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).
- Samerna i Sverige.* Sámediggi 2024. 02. 08. <https://www.sametinget.se/samer> (letöltés időpontja: 2024. 08. 30.).
- Spetz 2022. Spetz, Jennie: Functionality and inclusion in focus – historical and present perspectives on Swedish language policy. *Conference on European Language Policies and Strategies*, 12–13 May 2022. Magyarorsággutató Intézet, Nyelvtervezési Kutatóközpont.
- Språkkonsultprogrammet.* Göteborgs Universitet. <https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/sprakkonsultprogrammet-h1spk> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).
- Strandvik 2016. Strandvik, Ingemar: Plain language in Sweden. In Katona József Álmos – Maleczki József: *Jogalkotás érthetően – A pontos fogalmazás művészete. Clear Writing.* Magyar Nyelvstratégiai Intézet, Budapest, 2016. 60–72.
- Tények és adatok az Európai Unióról.* https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_hu (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).
- What Languages Are Spoken In Sweden?* World Atlas. <https://www.worldatlas.com/articles/what-languages-are-spoken-in-sweden.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Jogi források

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. (2009:724 Törvény a nemzeti kisebbségekről és a kisebbségi nyelvekről) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/ (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Språklag (2009:600) (Language Act) <https://www.government.se/contentassets/16ba706f40854a87b910941caf3891d1/language-act-in-english.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).